

Naslov članka/Article:

(Za)upati (si) ali obupati v svetu premišljeno namišljenega absurda?!

Metodološko heterogena učna modela pri obravnavi
Črnega dečka Daneta Zajca

*To Hope and Dare or to Despair in World of Deliberately
Imagined Absurdity: Methodologically Diverse Teaching
Models for Analysing Črni deček by Dane Zajc*

Avtor/Author:

Polona Tomac Stanojev

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Slovenščina v šoli, št. 1/2025, letnik 28

ISSN 1318-864X

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2025

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/kategorija-izdelka/revije/slovenscina-v-soli/>

(Za)upati (si) ali obupati v svetu premišljeno namišljenega absurda?!

Metodološko heterogena učna modela
pri obravnavi Črnega dečka Daneta Zajca

*To Hope and Dare or to Despair in World of Deliberately
Imagined Absurdity: Methodologically Diverse Teaching
Models for Analysing Črni deček by Dane Zajc*

Ključne besede:

Dane Zajc, Črni deček, poezija
absurda, učni list, didaktična
modela

Izvleček

L iterarnosmerni, slogovni, oblikovni in tudi didaktični metodološki pluralizem pri obravnavi sodobne slovenske književnosti postavlja učitelja pred zahtevno preizkušnjo in izziv, kako učne ure - sploh interpretacijo bolj hermetičnih literarnih besedil - načrtovati ter izpeljati tako, da bodo dijaki za učenje dovolj vsestransko pripravljene in čim bolj motivirane, pouk pa zato učinkovit(ejši). Poleg poglobljene in razumljive umestitve avtorja in dela v duhovnozgodovinski kontekst je bistvena priprava ustreznega didaktičnega gradiva (npr. učnega lista) in pripomočka (npr. interaktivnega zaslona), ki ne glede na izbrane oblike in metode poučevanja (od bolj tradicionalnih do sodobnejših) dijake aktivno usmerjajo in spodbujajo pri tem, da so med poukom tvorni, dejavni, kritični, sodelovalni in (so)odgovorni sogovorniki. V prispevku sta predstavljena že preizkušena, deloma različna didaktična pristopa z enakimi učnimi cilji pri obravnavi Zajčeve pesmi *Črni deček*.

Abstract

The literary, stylistic, formal, and didactic methodological pluralism in the treatment of contemporary Slovenian literature presents teachers with a complex challenge: how to plan and conduct lessons — particularly the interpretation of more hermetic literary texts — in a way that ensures students are sufficiently prepared, versatile, and motivated, thereby making instruction more effective. In addition to the thorough and accessible contextualisation of the author and their work within a historical and intellectual framework, the preparation of appropriate didactic materials (e.g., worksheets) and tools (e.g., interactive displays) is crucial. These resources (regardless of the chosen teaching forms and methods from more traditional to modern) actively guide and encourage students to be creative, engaged, critical, collaborative, and (co-)responsible participants during lessons. This paper presents two tested, partly different didactic approaches with shared learning objectives in the treatment of the poem *Črni deček* by Dane Zajc.

Keywords:

Dane Zajc, Črni deček, poetry
of absurdity, worksheet,
didactic models

(Do)umeti delo skozi deziluzijo avtorjeve resničnosti za sprejemljivo dojemljivost drugačnosti predvidljivega (ne)smisla

O bdojbe sodobne slovenske literature, s katerim se v zaključnem letniku 4-letnih programov izobraževanja konča srednješolski pouk (o) književnosti, se zdi že zaradi časovne in prostorske bližine glede umestitve v širši kulturnozgodovinski kontekst predvidljivo obvladljiv strokovno-didaktični izziv. Toda literarnosmerni, ideološki in slogovni pluralizem povojnih književnikov, ki je dovolj razumljiv ter povsem dojemljiv šele v konkretn(ej)šem in širšem duhovnozgodovinskem miljeju, dokazuje, da je recepcija bolj hermetičnih (celo) slovenskih literatov pogojena s kompleksnimi povojnimi družbenimi idr. okoliščinami ter učiteljevo (z)možnostjo, kako povprečnemu, ne preveč stremljivemu, razgledanemu in motiviranemu najstniku ne samo svetovnonazorsko, temveč povsem človeško, stvarno in doživljajsko približati bralno in interpretativno zahtevno umetnostno besedilo, še posebej pesniško, sploh če to nagovarja in zagovarja samozadostni »intelektualni oz. umetniški elitizem«.

Ker je magija poetološkega stvarstva z metaforično večplastnostjo in intelektualno ostrino v besednih umetninah Daneta Zajca tako napovedljivo nepredvidljiva, da lahko s provokativno hermetičnostjo izzove in (s)plaši celo vztrajnejšega izkušenega bralca duhovne širine in uporn(i)šk) manjšine, se zdi, da je pred učiteljem, ki/če spodbuja dijakovo individualno percepcijo in recepcijo, težaven, a ravno zato veličasten intelektualni izziv in pedagoški poziv.

Za celovito doživetje literarnega besedila je zgolj individualna bralna izkušnja – četudi še tako intenzivna in globoka – največkrat nezadostna in nezanesljiva, še posebej pri mlajših, manj splošno razgledanih in literarno (ne)osveženih bralcih. Zato je umestitev v širše družbenozgodovinske okoliščine avtorjevega časa in prostora ter podrobnejše ožje posebnosti (iz) njegove biografije predpogoj za branje in interpretacijo z (raz)umevanjem.

Celo učitelji, zagovorniki teoretskega prepričanja, povezanega s t. i. imanentno interpretacijo, da izhaja verodostojna razlaga bistva literarnega besedila predvsem iz njega samega, pri avtorjih, ki so bili kot Dane Zajc s trpko življenjsko usodo vpeti v neizprosne (po)vojne okoliščine, ne morejo in ne smejo prezreti tako izrazito obremenjujoče sociološke in individualne ujetosti. Zato je tudi/zlasti pri njem še pred obravnavo (iz)branega pesniškega besedila (npr. Črnega dečka ali Velikega črnega bika) neizbežna in ključna tovrstna opredelitev, ki zaradi že pojasnenih razlogov največkrat zahteva tudi širšo in

obsežnejšo družbenopolitično umestitev. Pri njem enako kot pri številnih literatih njegove generacije ni mogoče spregledati dejstva, da ga je kot človeka in besednega umetnika usodno zaznamoval med- in povojni čas, ki ga je prikrajšal ne le za idilično mladost v mirnem zavetju družine, marveč tudi za možnost, da bi kot umetnik svojo človeško veličino potrdil in razvil še kot formalno izobraženi intelektualec. Determiniranost, ki je tako zagonetno določujoča, da ne osvobaja, ampak bolj razdvaja v zavedanju, da nisi, kar si in nikoli ne boš, čeprav veš, znaš in zmoreš ali pa ravno zato, je tako silnica, ki poeta še bolj dosledno navdihuje, da v zlaganem svetu namišljenega duhovnega elitizma ne molči, ampak skozi praznino tišine absurda izkriči svoje osmišljeno sporočilo kot svarilo o tem, kar je in ni: »Svet je poln reči, ki jih ne poznamo. Poln začaranih reči, ki so jih davni čarovniki pozabili odčarati. Včasih, ko obliva stvari delna svetloba, tako da je en njihov del še temen, drugi pa komajda osvetljen, se zdijo reči spremenjene. Mogoče vsi živimo v začaranem svetu. Mogoče se bo čarovnik, ki ga je začaral, spomnil in nas odčaral; naenkrat bo vse drugače, druge barve, druge like bojo zagledale naše oči. In mi sami? Kakšni bomo mi pred svojimi odčaranimi očmi?« (Zajc, 1990, str. 274).

Retorično vprašanje, ki ne sugerira odgovora, čeprav ga dejansko pos(r)eduje, je obremenjujoče zavezujoče edinole v spoznanju, da si celo v domiselno nedomišljenem svetu, kjer je edina stalnica odsotnost vnaprejšnjega smisla, usodo bolj ali manj preišljeno določa Človek sam, s čimer je vsaj soodgovoren tako za namišljeno magijo skupne iluzije kot za stvarnost svoje življenjske vizije.

Šele ko/če zmore dijak z učiteljevo ustvarjalno (po)močjo mentalno dojeti, (so)čutno zreti in srčno verjeti v absurdni (ne)red, se zdi dovolj pripravljen, da ga lahko književni pouk (z)motivira za duhovno-emocionalni izziv, kako »prav« (pre)b(i)rati, znati razumeti in nasploh doumeti, da je ravno literatura absurda tista, ki kljub navideznemu nesmislu dopušča globlji smisel, a ga prepušča le dovolj umljivim, učljivim in najbolj ranljivim ter hkrati odpušča tistim mnogim, ko/če ga ne najdejo, ker ga niti ne iščejo, saj ga najbrž ne (z)morejo ...

Učne vsebine in vzajemne vrline pred metodo in obliko: Sr(e)čne sledí za nove poti - v učenju in življenju, znanju in ravnanju ...

T ežko obvladljiva pestrost sodobne slovenske književnosti, ki se od prepoznavnejšega in predvidljivejšega zmerno modernega intimizma stopnjuje do hermetičnega (ultra)modernizma, umešča književnost oz. poezijo absurda tudi/zlasti z Zajčevimi pesmimi pri srednješkem

literarnem pouku med recepcijsko zahtevnejša besedila. Zato predstavlja za učitelja vznemirljiv izziv že z dovolj domišljeno (pred)pripravo, ki se začne z nakazanim premislekom, koliko in kako besedilo (v predstavljenem primeru pesem Črni deček) povezati s povojnimi družbenimi okoliščinami in avtorjevimi življenjem, ter zatem še z dovolj premišljeno izbiro oblik in metod ne le branja, temveč tudi učenja oz. poučevanja.

Ker je za povprečnega srednješolca (sploh bolj naravoslovno-matematično oz. tehniško usmerjenega, celo gimnazijca takih strokovnih šol) pouk književnosti pogosto manj motivirajoč in privlačen, je bistven skrben premislek, kako pouk načrtovati in izpeljati tako, da bo dijakom zanimivejši in bodo posledično tudi bolj storilnostno naravnani, učenje pa s tem učinkovitejše. Rešitev se zdi vsaj teoretično nepričakovano preprosta, če uspemo med bralno-interpretativnim doživetjem zagotoviti, da so mladostniki čim bolj aktivni. Poudariti velja, da ob tem ne gre zgolj za možnost včasih celo precenjenega in ne nujno najuspešnejšega modela, ki temelji predvsem ali celo izključno na timske sodelovalnem učenju, saj takšen pristop kljub vsaj navidezni vključenosti vseh udeležencev vselej ne upošteva dejstva, da tudi v skupini, čeprav imajo možnost, niso in ne želijo biti vsi aktivni, jih pa s takšnim poukom, kar ni nepomembno, k temu s povsem ciljno določenimi zadolžitvami znotraj skupine vsaj spodbujamo. Zagotovo pa pri didaktični izbiri ne smemo prezreti in še manj podcenjevati bolj klasičnega in v zadnjem obdobju celo preveč zapostavljenega konservativnega pristopa, ko je, če že ne v ospredju pa vsaj ne povsem v ozadju strokovno in pedagoško kompetenten učitelj, ki zna, zmore in hoče slehernega dijaka motivacijsko nagovoriti in spodbuditi k individualnemu in skupnemu premisleku, četudi včasih bolj (ne)opazno prikritemu, a kljub vsemu glede učnih rezultatov dovolj učinkovitemu.

Učitelj, ki ima strokovni in moralni ugled, ker je dijakom človeški, pedagoški in navsezadnje tudi bralni zgled, ve, kako jih navduševati tudi z lastno osebnostno karizmo in v spodbudnem učnem okolju prebuditi tiste splošno človeške vzgibe, zaradi katerih postane pouk glede vsega, s čimer se uresničuje, namesto izključujoč še kako spodbudno vključujoč in (samo)izpolnjujoč. In ravno književni pouk ponuja z vsebinsko idr. mnogoličnostjo literarnih besedil, ki odstirajo toliko splošnih in posebnih vprašanj ter dilem, idealno miselno-spoznavno in emocionalno izhodišče za razkrivanje ter izmenjavo izkušenske idr. različnosti. Zato lahko predstavlja nesamoumevno varno pribežališče za odobravajoče spoznavanje in priznavanje kakršnekoli drugačnosti; zavetišče pred neznanim, ko plaši; zatočišče za dejanske in namišljene strahove, ki pa postanejo, če si jih zmoreš priznati in jih smeš deliti, lažje doumljivi in bolj(e) obvladljivi ... Kadar se uspe pouk književnosti s spontano zaupnim odnosom med udeleženci

ci uresničevati še tako, (p)ostane tudi človeško stičišče med učiteljem in dijakom, ki se vsaj sčasoma izkazuje in dokazuje z (ne)napovedljivimi učnimi dosežki in odnosnimi presežki. Ali kot bi, čeprav vzeto iz sobesedila, morda lahko pomenljivo zavezujoče pripomnil Dane Zajc: »[...] Tvoja dejanja prihajajo za tabo. / S trhlimi usti ti pripovedujejo o tebi. [...] / O tistem, kar si bil. / O tistem, kar nikoli več ne boš. / In o tistem, kar si. [...] / Naša dejanja nas podijo po svetu. / Ne maramo jih, ker so podoba tistega, kar smo bili, tistega, kar nočemo več biti. / Tako storimo nova dejanja. [...]« (Zajc, 1989, str. 72). Naj bodo ta takšna, da odstirajo nove poti in (za)puščajo sr(e)čne sledi!

Heterogena didaktična modela obravnave Zajčevega Črnega dečka z istim učnim listom

V nadaljevanju podrobneje predstavljam deloma različna modela obravnave Zajčeve pesmi Črni deček, ki kljub metodološkim razlikam praviloma vodita do primerljivega učinka, ko učitelj dijake po drugačnih poteh pripelje do istega zelenega cilja; in kar se zdi ključno, oba temeljita na sodelovalnem pristopu, le da je pri prvem še vedno prevladujoča vloga visoko kompetentnega učitelja, pri drugem pa dovolj motiviranega odgovornega dijaka. Učni list, ki predstavlja izhodišče za kakovostno interpretativno obravnavo ter služi naposled tudi kot rezultat in dokaz učenja z nedvoumno izpostavljenimi učnimi cilji, pa je učinkovit didaktični pripomoček, saj pomeni zlasti dijakom namišljeni kažipot in konkreten zgled, kako se (na)učiti ter kaj morajo sproti in nazadnje tudi razumeti ter (po)znati (faktografska dejstva, vsebina, oblika, slog, sporočilo itd.).

a) Bolj tradicionalen frontalni model z ustaljenejšo didaktično zasnovo

Učitelj s premišljeno umestitvijo avtorja v že predstavljeni kulturnozgodovinski kontekst dijake po interpretativnem branju pesmi, ki je po presoji lahko učiteljevo ali dijakovo, dejavno spodbuja k doživetemu premisleku o vsebinskem bistvu pesmi s poudarkom na njeni sporočilnosti, oblikovni dognanosti in slogovnih posebnostih. Dovzeten je za individualne sugestije in premisleke naključno ter ciljno izbranih dijakov, tako da hkrati spodbuja medosebno besedno interakcijo, izkušensko izmenjavo doživetij in stališč itd. Usmerjevalno, glede na vsebinska in učnociljna izhodišča, razvidna tudi z učnega lista, vodi obravnavo in pogovor na način, da se razvija razmišljujoča debata, temelječa na dejstvih in domnevah, ter verodostojno povzema ugotovitve tako, da so dijaki pri izpolnjevanju učnega lista v premišljanju in besedovanju kljub vodenosti razmeroma dejavni, samostojni ter suvereni.

Priloga 1: Učni list o Črnem dečku Daneta Zajca. Avtorica: Polona Tomac Stanojev, september 2023.

Koga/kaj predstavlja črni deček?

Tema: _____

Motivi: _____

Barve:

• Črna: _____

• Rumena: _____

• Siva: _____

Oblika: tradicionalna ali moderna?

Utemeljitev: _____

Verz: tradicionalni ali svobodni/prosti?

Utemeljitev: _____

Dane Zajc: Črni deček

Stojiš na rumenem pesku puščave,
stojiš črni deček.

Okrog tebe so stene neba.

Sprehajajo se skoz tebe

z zateglo žalostjo.

Zjutraj zagledaš sledove noči v pesku:
tenke kačje vijuge.

Zgrabi te rumena groza peska.

Ampak ti ne smeš bežati.

Ti imaš naročje polno ptic.

Opoldne pridejo starci.

Naslonijo se na palice kot sive ujede.

Molče te gledajo.

Ti rečeš besedo.

Ampak ko jo izrečeš,

ti presahnejo usta.

Imaš naročje polno ptic.

To je vse, kar imaš.

Zato vzdiguješ roke k nebu.

In tvoje ptice polete.

Tvoje ptice zakrijejo nebo.

Ampak podnevi jih zagleda zlobno sonce.

Zato razpadejo v perje.

Razpadejo v meso.

Razpadejo v pepel.

Ponoči jih ubijajo ledene zvezde.

Zato je tvoja pokrajina siva od pepela.

Zato imaš usta polna pepela.

Zato meče v vodo tvojih oči

pepel sive mreže.

Vendar ti razprostreš roke

in nove ptice odlete,

ker morajo odleteti,

ker moraš imeti ptice.

Ptice, ki vzlete.

Ptice, ki razpadejo.

Ker si sam v puščavi.

In žalost kaplja skoz tvoje steklene kosti.

Pesniška zbirka: _____

Povzetek vsebine: _____

Poezija
absurda?!!

Slogovna analiza:

• Rima: _____

• Paralelizem členov (ritmičnost!): _____

• Epitetoneza: _____

• Anafora: _____

• Personifikacija: _____

• Komparacija: _____

• Metafore: _____

• Antiteza: _____

b) Sodobnejši sodelovalni model z bolj razgibano didaktično zasnovo

Naprednejši model je kompatibilnejši s sodobnimi didaktičnimi načeli, po katerih naj bi bila vloga učitelja bolj in predvsem usmerjevalna. Dijake vodeno spodbuja k dejavnemu vključevanju v vzgojni-izobraževalni proces s poudarkom na kritičnem razmišljanju in timskem sodelovalnem učenju (npr. po korakih formativnega spremljanja).

Učni list je za uresničevanje skupinskega sodelovalnega učenja s ciljno zasnovanimi delitvami in zadolžitvami

znotraj skupin pripravljen z namenom, da učitelju omogoča omenjeno notranjo diferenciacijo. Dijake lahko z dodelitvijo vlog in s tem tudi porazdelitvijo odgovornosti za učne dosežke naključno ali povsem načrtno razdeli v skupine tako, da z dovolj avtoritativno, a vendarle diskretno spodbudo in blago prisilo omogoči aktivno vključenost slehernega v skupini. Po presoji jim lahko tudi prepusti dodelitev podrobnejših zadolžitvev in vlog (npr. vodje, poročevalca, časomerilca itd.) ali jim sam naroči, naj storijo in pripravijo, kar je potrebno za to, da je timski pouk ob koncu učne ure uspešen, kar pomeni, da so poleg dejavne vloge vsakega

dijaka, ki (naj) se vsaj posredno zaveda svoje (so)odgovornosti, uresničeni tudi predvideni učni cilj.

Ne glede na posebnosti oz. način notranje delitve pa je učni list pripravljen tako, da je z barvno zasnovo t. i. usmerjevalnih oblakov mogoča hitra razdelitev zadolžitev posameznim skupinam, hkrati pa je z obarvanimi besedami in besednimi zvezami ponujena sugestivno pomoč, ki dijake usmerja pri prepoznavanju in razumevanju dokaj zahtevnih slogovnih posebnosti obravnavane pesmi.

Didaktični pripomoček, ki ne glede na izbrani model dodatno popestri nazornost pouka in tudi motiviranost dijakov za doslednejše spremljanje razlage idr., je zagotovo pametni interaktivni zaslon. Učitelju in dijaku omogoča, da pred njimi z dodatnimi (ne)besednimi zapisi oz. raznovrstnimi vnosi e-gradiv nastaja bogata tabelska slika, kar znatno prispeva k temu, da je celostna obravnava izbranih (ne)umetnostnih besedil razumljivejša in zanimivejša.

V preizkušenih primerih učnih ur so imeli dijaki nazadnje, ko je bila interpretativna obravnava ob učnociljno usmerjenem in zapolnjenem učnem listu končana, priložnost s sprotno ustno ali elektronsko anketno evalvacijo (v Microsoftovi spletni aplikaciji Forms) ovrednotiti uspešnost učenja s frontalnim ali skupinskim načinom obravnave. Izkazalo se je, da za učinkovitost, ki s(m)o jo presojali po tem, koliko so se o avtorju in pesmi lahko naučili že v šoli, ni tako zelo pomembna učna oblika kot didaktična zasnova, saj so vprašani kot pozitivno pridobitev največkrat izpostavljali ravno učni list, češ da jim z domišljenim konceptom zaradi preglednosti in možnosti nenehne vizualizacije omogoča lažjo sprotno zapomnitev. Menim, da bi moralo biti izhodišče, povezano z željo in naravnostjo, da se mladi, če ali ko je to le mogoče, čim več naučijo že med poukom, pomembna sekundarna usmeritev sodobnega načina poučevanja zlasti v srednjih strokovnih šolah, kjer sta bila predstavljena modela tudi uresničena in evalvirana.

Težko je povsem prepričljivo in verodostojno zagovarjati, da je modernejši sodelovalni način kljub skupinskemu pouku, pri katerem so rezultati učenja praviloma boljši, vselej tudi zares učinkovitejši. Marsikaj je odvisno od učitelja, v čem je spretnejši in s čim prepričljivejši, a tudi od dijakov in celo od konkretnega oddelka. Zato je vsako posploševanje zgolj ne(o)pravič(e)no teoretiziranje, ki ga praksa poučevanja bodisi upraviči bodisi izniči. Glede izbire didaktičnega pristopa pa je zavezujoče obvezujoče tudi spoznanje, da je za uresničevanje sodelovalnega skupinskega učenja (ne glede na pričakovane učne učinke) potrebno nameniti skoraj še enkrat več časa, kar je za učitelja, ki želi dosledno, pravočasno in uspešno uresničevati (pre)obsežne učne cilje in standarde znanja, nemalokrat neželena dodatna obremenitev.

Namesto zaključka sklepno (na)vodilo: Ali je sodobni Sizif lahko sr(e)čen, četudi ni v(š)ečen?!

Čeprav se zdi predvidljivo, da so učni cilji književnega pouka zlasti izobraževalni in zadevajo poznavanje, pomnjenje in razumevanje literarnovednih dejstev, je nezanemarljiv tudi sekundarni vidik, ki pa je bolj in predvsem moralno vzgojni. V absurdnem svetu brezdušno etično razbarvanega človeka, ki ne najde smisla že zato, ker ga sploh ne išče (več), je postala absurdnost še bolj kot nerealno stvaren sizifovski mit zavezujoče določujoče in obremenjujoče dejstvo, ki ne osvobaja, saj/ker razdvaja. Zato je (p)ostala učiteljeva vloga morda celo bolj vzgojna kot izobraževalna. In če mu/nam uspe ne glede na bolj ali manj (pri)znan didaktični pristop mlade, ki se še umeščajo in iščejo v svetu vprašljivega smisla, prepričati, da je že pričakovanje nečesa bistvenega, kar nas osmišlja, dovolj smiselno, smo dosegli več kot (ne)pričakovano. Tako smo za stremljivo potrpežljivost vzajemne intelektualne izkušnje nagrajeni z nečim nedoločno osrečujočim, ker si kljub negotovosti, ki jo vsiljuje ter zapoveduje brezdušni čas in samozadostni povprečni jaz, upamo in želimo obstajati in razdajati: kot roditelj, učitelj, voditelj, rešitelj ali celo stvaritelj nečesa dobrega, kar (pre)ostaja, ker/ko/če vztraja, in to bolj v dušah Ljudi kot praznini reči! - Ali kot bi nas nemara ne glede na sobesedilo bolj pesniško nedoločljivo, pa vendarle preroško napovedljivo in dovolj kritično razberljivo okarakteriziral (pre)drzni preizpraševalec človeške nravi, véliki v(š)ečni poet Dane Zajc: »[...] *Am-pak odrešitve ne bo nikoli. / Ker ni nikjer odpuščanja. / Nikjer ni odrešitve za človeka. / V sebi nimaš vrednosti, / s katero bi plačal. / In sam si plačilo za vse*« (Zajc, 1989, str. 8).

Viri in literatura

Zajc, D. (1990). *Drame*. Emonica.

Zajc, D. (1989). *Igre*. Mladinska knjiga.

Zajc, D. (1961). *Jezik iz zemlje*. Cankarjeva založba.

Kos, J. (1988). Uvod v metodologijo literarne vede. *Primerjalna književnost*, 11(1).

Virk, T. (1989). *Duhovna zgodovina*. Državna založba Slovenije.

Virk, T. (2000). *Moderne metode literarne vede in njihove filozofske-teoretske osnove*. Filozofska fakulteta.
